

ФОРМАТЪТ „16+1“, „ЕДИН ПОЯС, ЕДИН ПЪТ“ И БЪЛГАРСКОТО НЕ/УЧАСТИЕ

Искра Мандова

“16+1” COOPERATION FORMAT, “ONE BELT, ONE ROAD” AND BULGARIAN NON/PARTICIPATION

Iskra Mandova

Abstract: “One Belt, One Road” (OBOR), “Belt and Road” (B&R), “Belt and Road Initiative” (BRI), The Silk Road Economic Belt and the 21st-century Maritime Silk Road are some of the names of the large-scale geopolitical project, which was launched by the Chinese government after the serious changes in the international situation. It aims to strengthen the cooperation between the countries involved, given the slow pace of recovery from the global economic crisis. President Xi Jinping managed to organize and coordinate the support of Russia and the entire Eurasian Economic Union (Kazakhstan, Belarus, Armenia and Kyrgyzstan), the members of ASEAN, of Turkey with its project “The Central Corridor”, of Mongolia with its road investment program and Central Asia Regional Economic Cooperation (CAREC), of Vietnam with “Two Corridors and One Economic Circle” plan, of Poland with “Amber Road” and even the UK with its strategy Northern Powerhouse. A broad diplomatic activity is going on to reconcile the principles and opportunities of the initiative with Laos, Cambodia, Hungary and also with over 40 other countries and international organizations. A lot of European countries also have already stated their willingness and intent to implement investment projects without EU involvement. What is Bulgaria doing in the modern geopolitical situation and did Bulgaria miss the Chinese train?

Keywords: One Belt, One Road, 16+1, Bulgaria

Няколко години след стартирането на инициативата „Един пояс, един път“ в България все повече анализатори и видни политолози започнаха да надават глас и да задават въпроси като защо България продължава да пропуска шансове и докога ще продължаваме да бъдем марионетки, обслужващи нечии интереси, а не да се възползваме от възможностите, които ни се предоставят за включване в един мащабен геостратегически проект, от който народът и страната ни само биха спечелили?

Ръката, която първоначално Китай подаде за сътрудничество със страните от Централна и Източна Европа, бе форматът „16+1“. Ето и кратка ретроспекция, позоваваща се на официален доклад от сайта на Минис-

терството на икономиката на Р България след стартирането на проекта: „На 25 юни 2011 г. г-н Трайчо Трайков, министър на икономиката, енергетиката и туризма участва в Търговско-икономически форум на високо равнище между Китай и страните от Централна и Източна Европа в гр. Будапеща, Унгария. Форумът се проведе в рамките на официалното посещение в Унгария на министър-председателя на Китай, г-н Вън Дзябао“. „На 26 април 2012 г. заместник-министърът на икономиката, енергетиката и туризма Жулиета Хубенова взе участие в Срещата на правителствените ръководители на страните от Централна и Източна Европа и Китай във Варшава, Полша. Срещата се проведе в рамките на официалното посещение в Полша на китайския премиер г-н Вън Дзябао. В срещата с китайския министър-председател участваха премиерите на Полша, Чехия, Унгария, Словения, Словакия, Литва, Латвия, Естония, Хърватия, Румъния, Сърбия, Македония, Черна гора, Босна и Херцеговина; заместник министър-председателят на Албания. България бе представена от вицепремиера г-н Симеон Дянков“. „Заместник-министър Анна Янева участва в Икономическия форум Китай – Централна и Източна Европа, който се проведе на 26 ноември 2013 г. в гр. Букурещ в рамките на Срещата на правителствените ръководители на страните от ЦИЕ И Китай. Със съдействието и организация от страна на МИЕ, около 60 представители на 40 български компании взеха участие в Икономическия форум Китай-ЦИЕ. Общият брой участници достигна 1500, като китайската бизнес делегация включваше около 200 китайски фирми“. На 16 декември 2014 г. „министърът на икономиката г-н Божидар Лукарски взе участие в състава на правителствената делегация за участие в Третата среща на правителствените ръководители на Инициативата за сътрудничество между Китай и страните от Централна и Източна Европа във формат 16+1, която се проведе в гр. Белград, Сърбия“.¹ От представената информация става видно, че четири години поред министър-председател на България не участва в срещите на високо ниво.

Проф. Б. Чуков пише, че през втората половина на 2013 г., още от самото начало кабинетът „Орешарски“ има ясна стратегия по отношение на „Инициативата на пояса и пътя“. Вицепремиерът Даниела Бобева координира работата на всички отраслеви министри, които имат двустранни контакти с китайските им колеги. Тя привлича за работа в своя екип експерти, завършили в Китай и владеещи отлично китайски език. В МС е създадена работна група на ниво директори от основните отраслеви министерства с цел оперативно координиране на работата с Китай. След традиционното първо посещение на премиера Пламен Орешарски в Брюксел, първото

¹ <http://mi.government.bg/bg/themes/kitai-192-333.html>

негово посещение извън ЕС, още същата година, е в Китай на Световния икономическия форум в град Далиен, на който присъстват шестима европейски министър-председатели. На китайските партньори е даден символичен знак, че София планира да развива своите двустранни отношения с Пекин в приоритетен план. В Далиен от китайска страна е организирана специална работна среща между Пламен Орешарски и неговия китайски колега Ли Къцян. По време на преговорите се установяват много добри отношения между двамата премиери, а срещата завършва с думите на Ли Къцян, отправени към Пламен Орешарски: „Ние с Вас двамата можем да направим много за нашите две страни“. „По същото време голямо число български национални медии се гавреха с премиера, че „само в далечен Китай го били приемали“ и се стараеха с всякакви саркастични подмятания да омаловажат изключителния успех, който бе постигнат от българската делегация в град Далиен. И който бе солидна основа България да се превърне в един от основните икономически партньори на Поднебесната в Югоизточна Европа.“²

Едва през 2015 г. премиерът Борисов взема участие в Четвъртата среща на правителствените ръководители на Китай и страните от Централна и Източна Европа на 24 – 26 ноември в гр. Суджоу и гр. Пекин. Следва посещение на Председателя на Народното събрание на Р България – г-жа Цеца Цачева, заедно с трима зам.-председатели и министри (юни 2016 г.). Същевременно редица европейски страни подписват с Китай споразумения за сътрудничество и инфраструктурни проекти за милиони долари, сред които Великобритания, Унгария, Полша, Сърбия, Хърватия, Румъния, Гърция, Македония, Черна гора и др. Част от тези държави заявяват желанието и намерението си да реализират инвестиционни проекти, без участието на ЕС. И все пак на 12.07.2016 г. президентът на Китай – Си Дзинпин се среща с председателя на Европейския съвет – Доналд Туск и с ръководителя на Европейската комисия – Жан-Клод Юнкер, на която Си изразява надежда за активно участие на европейските страни в китайската инициатива «Икономически пояс: Път на коприната», за по-добра координация на стратегиите за развитие и взаимно разбирателство и укрепване на координацията и взаимодействието в рамките на Г – 20, Международния валутен фонд и други многостранни формати.

„Един пояс, един път“, „Новият Път на коприната“, „Поясът и пътя“, „Новият икономически пояс на 21 век“ и прочее са само част от названията на мащабния геополитически проект, който се породил от сериозните промени в международното положение, и цели укрепване на сътрудни-

² Чуков, Б. Фаталната „китайска“ грешка на „балканския лидер и геополитик“ Борисов.

чеството между включените страни, предвид бавните темпове на възстановяване от глобалната икономическа криза. В основата на инициативата „Един пояс, един път“ са заложени четири принципа: отворено сътрудничество, хармония и толерантност, пазарно начало, обща полза и взаимна изгода. Правейки поредния опит да популяризира проекта в България, в свое интервю за в. Стандарт от 2015 г., Н. Пр. Уей Дзинхуа, Посланик на КНР в РБ, казва, че е от изключителна важност да се придържаме към духа на отвореността, да развиваме регионалното сътрудничество в по-голям обхват, в по-голяма дълбочина и на по-високо равнище, за да градим заедно една отворена, толерантна, балансирана, облагодетелстваща всички страни рамка на регионалното икономическо сътрудничество, както и да насърчаваме свободното и подредено движение на икономическите фактори и да оптимизираме тяхното разпределение в рамките на региона. С цел осигуряване на по-благоприятни условия за международен транспорт, ще се работи за съвместното изграждане на пристанищни съоръжения, за подобряване на връзките между сухопътните и морските транспортни коридори, за засилване на сътрудничеството в областта на внедряването на информационните технологии в презморската логистика. Ще бъдат полагани усилия за разширяването и изграждането на платформи и механизми на всестранно сътрудничество в областта на гражданската авиация. По линия на сътрудничеството в областта на енергийната инфраструктура ще се насърчава изграждането на трансгранични коридори за снабдяване с и пренос на електроенергия.³ По време на свое посещение в България през 2015 г., официалният представител на МВНР на Китай – г-н Лу Кан каза, че „Икономическият пояс „Път на коприната“ е открита инициатива за регионално сътрудничество и по никакъв начин не е инструмент за геополитика“. С цел реализирането на този безпрецедентен инфраструктурен проект, по инициатива на китайското правителство се създава „Азиатската банка за инфраструктурни инвестиции“, която започва да функционира от 29 юни 2015 г. В банката влизат над 50 държави, в това число и Русия, а от ключовите страни извън проекта остават само САЩ и Япония. Уставният капитал на банката е около 100 милиарда долара, от които половината са на Китай. Освен това е учреден и Фонд на Копринения път за 40 милиарда долара.

Си Дзинпин и другите ръководни фигури на Китай успяват да организират и съгласуват подкрепата на Русия и целия Евразийски икономически съюз (Казахстан, Беларус, Армения и Киргистан), на членовете на

³ http://www.standartnews.com/mneniya-intervyuta/edin_poyas_edin_pat_tseli_pov-eche_investitsii_i_targoviya-280027.html

АСЕАН, на Турция с нейния проект «Централният коридор», на Монголия с програмата ѝ «Пътят на развитието», на Виетнам с проекта «Два коридора – един кръг», на Полша с нейния проект «Пътят на хехлибара» и даже на Великобритания с нейната стратегия Northern Powerhouse. Върви широка дипломатическа дейност по съгласуване на принципите и възможностите на проекта с Лаос, Камбоджа, Унгария, а също с над 40 други страни и международни организации⁴.

„Реално северният маршрут на Копринения път вече работи. За първите 9 месеца на 2016 г. транзитният трафик по Транссиб нарасна спрямо 2014 г. с 90 процента. В момента Транссиб поддържа маршрути от Китай към Европа: Лодз – Варшава – Дуисбург – Хамбург – Пардубице – Мадрид. Отработен е и комбинираният маршрут до Финландия. Строи се ж.п. мост Нижнеленинское – Тунцзян, който ще позволи да се возят стоки от Китай по Транссиб през европейската автономна област. Според данни на Беларус, по маршрута Китай – Западна Европа – Китай се движат осем контейнерни влака: Китай – Полша, Китай – Германия, Нов копринен път – Германия, Китай – Лайпциг, Шинян – Литва, Китай – Полша/Чехия и т. н.“⁵

Президентът на Китай съобщава за ускоряване изграждането на скоростните железници Джакарта – Бандунг, Китай – Лаос, Адис-Абаба – Джибути и Унгария – Сърбия. Връзките до пристанищата в Гуадар и Пирея са допълнени в сътрудничество със съответните държави. Всичко това звучи толкова обещаващо, но какво прави българското правителство за реалното участие на България в световните геополитически процеси?

Тук ще цитираме още някои официални данни, които ще бъдат анализирани на по-късен етап в изложението. Съгласно българската митническа статистика, **за периода януари-декември 2012 г. стокообменът, изчислен в щатски долари, нараства с 29% в сравнение с 2011 г.** и се равнява на 1738.5 млн. щ.д., от които български износ 761.5 млн. щ.д. (+88.2%) и внос от Китай 977.0 млн. щ.д. (+3.6%). През 2012 г. Китай се нарежда на второ място след Турция сред експортните ни дестинации извън ЕС. През 2013 г. достига 1.888 млрд. щ.д. (**увеличение от 8.6% спрямо 2012 г.**), от които български износ за Китай 868 млн. щ.д. (ръст от 14%) и внос от Китай 1.020 млрд. щ.д. (ръст от 4.4%). Китай отново е на второ място след Турция сред експортните ни дестинации извън ЕС. През 2014 г. двустранната търговия възлиза на 1874.0 млн. щ.д. (-0.76% спрямо 2013 г.), от които български износ за Китай 714.5 млн. щ.д. (-17.68%) и внос от Китай 1159.5

⁴ Проф. Петко Ганчев <https://www.duma.bg/node/147514>

⁵ <http://strogosekretno.com/261/20>

млн. щ.д. (+13.64%). През 2014 г. Китай вече се нарежда на трето място след Турция и Сингапур сред експортните ни партньори извън ЕС. През 2015 г. стокообменът възлиза на 1688.7 млн. щ.д., като отбелязва **спад от 9.9% в сравнение с 2014 г.** Износът на България за Китай възлиза на 612.4 млн. щ.д. (-14.3%), а вносът на 1076.3 млн. щ.д. (-7.2%). Сходна тенденция се наблюдава и през 2016 г., когато стокообменът с Китай възлиза на 1629.1 млн. щ.д., като отбелязва спад от 2.8% спрямо 2015 г. Българският износ за Китай е в размер на 479.7 млн. щ.д. (-19.6%), а вносът от Китай се равнява на 1149.4 (+6.5%).⁶

Брой китайски туристи в България през 2016 г.: 18 627 (+24.1% спрямо 2015 г.). Брой българи, пътуващи за Китай през 2016 г.: 3222 (+36.2% спрямо 2015 г.).

Брой китайски туристи в България през 2015 г.: 15 006 (+7.3% спрямо 2014 г.). Брой българи, пътуващи за Китай през 2015 г.: 2365 (+18.3% спрямо 2014 г.).

По данни на БНБ, за периода 1996–2016 г. инвестираните средства от Китай са в размер на 133.3 млн. евро., като най-много 49,2 млн. евро са инвестирани през 2011 г., а 2016 г. се характеризира с първия отрицателен знак от 2001 г. насам – 3,3 млн. евро.

Според президента Си в периода 2014–2016 г. търговията между Китай и страните от „Един пояс, един път“ е на стойност над 3 трилиона долара, а инвестициите на Китай в тях са над 50 милиарда щатски долара. От изнесените по-горе данни става ясно, че България не е сред държавите, в които КНР инвестира през последните години, въпреки че е една от държавите по маршрута.

Само преди няколко месеца, в средата на май 2017 г., в Пекин се проведе поредният висок форум по въпроса, на откриването на който китайският президент Си Дзинпин изнесе внушително слово и заяви готовността на Китай да заеме своята роля на световната геополитическа и геоикономическа сцена. Още от Древността Великият Път на коприната е символ на открития, мирен, търговски и културен диалог между Изтока и Запада и не случайно китайското правителство избира проектът да носи това име.

Българските медии гърмят със заглавия от сорта на „Невиждан лукс в Китай! Пекин чупи рекорди с най-скъпата среща на върха“⁷, а в. Капитал излиза със странен анализ под заглавието „Един пояс, един път, много проблеми. Китайските амбиции за глобално влияние се засилват, но реализирането им ще отнеме известно време“. Според автора на статията,

⁶ <http://mi.government.bg/bg/themes/kitai-192-333.html>

⁷ <http://www.razkritia.com/517165>

„България не изпрати представители, но повечето европейски страни също пропуснаха срещата, а и китайските планове остават неясни...“ Но това е от значение по-скоро за нас, отколкото за китайците – повечето европейски страни, включително от източноевропейския формат за преговори с Китай 16+1, не присъстваха там. А и самата среща имаше по-скоро символично значение – на нея не бяха обсъждани конкретни планове за изграждане на приоритетни проекти, не бяха дефинирани целите, които Китай ще преследва, и... думата почти не бе дадена на гостите. Протоколни снимки и предварително подготвено от домакините комуникации показваха начина, по който Китай предпочита да води. Което може да се окаже проблем – и за „новия световен ред“, и за самата китайска инициатива“.⁸ Статията е базирана на думите на анализатора Ян Гаспърс (Jan Gaspers) от Института за китайски изследвания «Меркатор» (MERICS), който твърди, че „Китай използва икономически инструменти като кредити, за да си купи политическо влияние» и че „проектите от „Поясът и пътят“ нямат икономически смисъл и дебатът за тяхната рентабилност не е тайна дори вътре в Китай“⁹. Темата за „Пояса и пътя“, както и за мястото на Китай в новия световен ред, е разгледана доста повърхностно, едностранчиво и пристрастно, без фактология. Китайските лидери, а също така и държавите, които вече се възползват от мащабните, действащи инфраструктурни и други проекти за изграждане на електроцентрали, далекопроводи, петролопроводи и газопроводи, много добре разбират какво представлява „Поясът и пътят“ и си знаят интереса.

Всъщност общо 29 държавни и правителствени ръководители, лидерите на 70 международни организации (от ООН през МВФ и Световната банка до Международната агенция за възобновяема енергия), министри на 130 държави, 1200 др. политици и бизнесмени вземат участие във важния форум. Сред участниците са президентите на Русия, Чехия, Швейцария, Казахстан, Турция, министър-председателите на Унгария, Полша, Сърбия, Гърция, Испания, Беларус и др. Докато Съединените щати изпращат поне специалния съветник на президента – Мат Потингер, повечето европейски държави наистина нямат висши държавни представители на форума, но да не забравяме, че маршрутът минава през само 65 държави в света.

Президентът на Световната банка Джим Йон Ким заявява, че финансовата институция приветства амбициозните намерения на китайския

⁸ http://www.capital.bg/politika_i_ikonomika/sviat/2017/05/26/2977618_edin_poiias_edin_put_mnogo_problemi/

⁹ Пак там.

държавен глава. „Мисля, че той набеляза правилните неща. Става въпрос за система, която да работи за всички. Това е амбициозна визия за развитието на целия регион и ние от Световната банка напълно я подкрепяме“, казва Ким. Представителят на Африканския съюз за инфраструктура и енергетика Амани Абоу-Зейд заяви, че речта на Си Дзинпин е била вдъхновяваща. „Форумът „Един пояс, един път“ носи надежда не само за Азия и Европа, но и на Африка, защото обединява голяма част от света. Речта на президента Си Дзинпин беше много вдъхновяваща и ни даде нови надежди“, казва Абоу-Зейд. Директорът на Световната търговска организация Роберто Азаведо коментира, че речта на китайския държавен глава заслужава внимание. „Мисля, че той ясно постави въпроса за по-голяма взаимосвързаност, по-бърза и ефективна търговия и смятам, че ние точно върху това трябва да се съсредоточим. Глобалната икономика се нуждае от стимулиране и форумът „Един пояс, един път“ е точно това, от което се нуждаем“, коментира той.¹⁰

„Путин се обяви за единно икономическо пространство от Атлантическия до Тихия океан, за наличието в Русия на излишни енергетични мощности, довели го до идеята за Евразийско енергийно обединение. Спомена и за създаването на двигател с гигантска мощност, който позволява завършването на проекта за строителство на голям самолет. Путин изрично даде да се разбере, че това ще стане „съвместно с китайските партньори“. Според него към общата цел приближава и строителството на газопровода „Силата на Сибир“, на фона на данните за открити допълнителни огромни залежи от газ на полуостров Ямал.“¹¹

Китайският президент Си Дзинпин заяви, че банките в страната ще отпуснат кредити на стойност 380 милиарда юана (55,09 милиарда долара) в подкрепа на сътрудничеството в рамките на инициативата „Един пояс – един път“, а Китай ще инжектира 100 милиарда юана във фонда „Пътя на коприната“. Той обеща и 60 милиарда юана (8,70 милиарда долара) помощ за страни и международни организации, участващи в проекта. В речта си той също така посочва, че успешната реализация на проектите в рамките на китайската правителствена инициатива „Един пояс, един път“ трябва да се опира на пет основополагащи принципа за съвместно съществуване и интеграция. На първо място е мирът, следван от съвместно развитие и балансирано разпределение на богатата. Третият принцип е откритост, водеща към прогрес. След това са иновациите, а на последно място Си

¹⁰ <http://debati.bg/rechta-na-si-dzinpin-na-foruma-edin-poyas-edin-pat-beshe-edinodushno-odobrena/>

¹¹ <https://news.bg/columnists/patyat-na-koprinata-ot-pekin-do-praga.html>

Дзинпин постави необходимостта да се отстраняват бариерите между цивилизациите, да се предотвратяват търканията между тях и да се стимулира взаимната обмяна на опит, което ще ги обогатява.¹²

В българското медийно пространство започнаха да се появяват и позадълбочени анализи, критикуващи българското неучастие в този и други важни форуми, със заглавия като: „Един пояс – един път“. А България я няма...? БЪЛГАРИЯ – БЕЗ ПРИСЪСТВИЕ ВЪПРЕКИ ИНТЕРЕСИТЕ Й“, „Къде е България? – Както обикновено през последния четвърт век и повече, България в лицето на своите премиери и президенти, независимо от степента им на интелигентност, предпочита да се ослушва към все още смятаня за „големия брат“ САЩ и към „началниците“ от ЕС – брюкселските бюрократи, „Фаталната „китайска“ грешка на „балканския лидер и геополитик“ Борисов“.

В рамките на ЕС Унгария е първата държава, която подписва меморандум с Китай за инициативата „Един пояс – един път“. По данни на китайския икономически информационен портал от 14.12.2016 г., с цел привличане на китайски инвестиции, край Пловдив е създадена Зона за свободна търговия между ЦИЕ и Китай. За голямо съжаление обаче, много значими проекти заобиколиха нашата страна и се реализират в нашите съседки – основен партньор към момента е Сърбия. България е поставена в положение „от два стола – на земята“, защото робувайки на интересите на Америка и ЕС, пропусна важни моменти за държавния интерес, или както някои пишат „изгървахме влака“. Но ето, че позицията на държавния ни лидер по въпросите на външната ни политика с Китай претърпяха обрат. По време на изказването си на пленарната сесия на Срещата на лидерите от формата „16+1“ в Будапеща през ноември 2017 г., министър-председателят на България каза, че принципите на инициативата са в унисон с тези на ЕС и че без да има характер на международна организация, форумът излъчва силни сигнали за стабилност, добронамереност и сътрудничество. Премиерът Борисов също така каза, че „разчитаме на китайското правителство активното сътрудничество и двустранните интереси да намерят израз в прагматичния подход, който да доведе до реализирането на конкретни проекти“. След срещата на двамата премиери – Борисов и Ли, стана още ясно, че България ще бъде домакин на седмата среща на държавните и правителствени ръководители на страните от ЦИЕ и Китай през 2018 г. С надежда очакваме готовността на българската страна за „активно сътрудничество при ясно очертани и взаимноизгодни условия за

¹² Пак там.

двете страни¹³ да намери изражение в реални мащабни геополитически проекти.

Вторият голям форум „Един пояс, един път“ ще се състои през 2019 г.

ИЗПОЛЗВАНИ ИЗТОЧНИЦИ

1. **Ганчев, П.** „Един пояс – един път“, нова стратегическа визия за света – <https://www.duma.bg/node/147514>
2. **Дзинхуа, Уей.** „Един пояс, един път“ цели повече инвестиции и търговия. – http://www.standartnews.com/mneniya-intervyuta/edin_poyas_edin_pat_tseli_po_veche_investitsii_i_targoviya-280027.html
3. **Иванджийски, Кр.** „Един пояс, един път“, за който ще отидат 1 трилион долара“ – <http://strogosekretno.com>
4. **Чуков, Б.** Фаталната „китайска“ грешка на „балканския лидер и геополитик“ Борисов. – <http://www.a-specto.bg/fatalnata-kitajska-greshka-na-balkanskiya-lider-i-geopolitik-borisov/>
5. Речта на Си Дзинпин на форума „Един пояс, един път“ беше единодушно одобрена – <http://debati.bg/rechta-na-si-dzinpin-na-foruma-edin-poyas-edin-pat-be-she-edinodushno-odobrena/>
6. <http://mi.government.bg/bg/themes/kitai-192-333.html>
7. http://www.lentata.com/page_9512.html
8. <http://www.razkritia.com/517165>
9. Един пояс, един път, много проблеми – http://www.capital.bg/politika_i_ikonomika/sviat/2017/05/26/2977618_edin_poyas_edin_put_mnogo_problemi/
10. Борисов: Инициативата „16+1“ е принос към сътрудничеството между Европа и Китай – <https://www.24chasa.bg/novini/article/6576080>
11. Бойко Борисов: Инициативата „16+1“ е принос към сътрудничеството между Европа и Китай – <http://boykoborissov.bg/bg/content/2071>

¹³ <http://boykoborissov.bg/bg/content/2071>